

Selçuklular

Türk-İslâm devletlerinin en büyüklerinden. Onuncu asrın sonu ile on birinci asrın başlarında İslâmiyet'i kabul ettiler, İtikâdda Mâtürîdî, amelde Hanefî olup, Ehl-i sünnet mezhebinde idiler. Selçuklular; Çin'den Batı Anadolu dâhil bütün Ortadoğu ülkeleri, Akdeniz sahilleri, Kuzeybatı Afrika, Hicaz ve Yemen'den Rusya içlerine kadar yayılan hâkimiyetin Türk İslâm kültür ve medeniyetinin temsilcisi oldular.

Selçuklularda sınıfsız bir cemiyet hayâtı vardı. Sosyal yapı, Ortaçağ Avrupası'ndan tamamen ayrıdır. Cemiyet; Selçuklu hanedanı ve mensupları olmak üzere askerî ve mülkî rical ile devlet teşkîlâtı dışında kalan ahâliden meydana geliyorsa da, Avrupa'daki gibi sınıf, Hind'deki gibi kast sistemi mevcut değildi.

Devlet, ilim ve âlimlerin yanında olup, gelişmesi için bütün imkânlarını seferber etmişti. Dînî tahsîl ve terbiyenin yapıldığı medrese, tekke ve zaviyeler ülkenin her tarafında yaygındı. Selçuklu medreselerinde dînî ve fennî bütün ilimler, konunun mütehassısları tarafından okutulurdu. Selçuklular zamanında kıymetli âlimler yetişip, hâlâ değerini muhafaza eden eserler yazıldı.

Medreselerde, mütehassıslarınca okutulan İslâmî ilimlerin yardımcısı riyaziye (matematik), hey'et (astronomi), hendese (geometri), cebir, fizik, kimya sahalarında derin âlimler yetişti. Rasad-hâneler kurularak, gök cisimlerinin hareketleri tâkib edildi ve esaslı takvimler yapıldı.

Selçuklu mîmârî ve san'at eserlerinin çoğu birer şaheserdir. Bâtınîler, Moğollar ve asırların tahribatına rağmen mevcudları dahi mütehassıslarınca hâlâ hayranlıkla incelenmektedir. Selçuklu sarayı, köşk, medrese, cami, mescid, türbe, kümbet, kervansaray, ribat, han, çarşı, tıp fakültesi mâhiyetinde her biri şifâ yurdu olan hastahâne, kaplıca, hamam, çeşme, ev, yol, kale, sur, kule, tersaneler ve diğer sosyal, sivil ve askerî eserler, mîmârî, kitabe, hat, tezhib, süsleme, minyatür, çini, halı, kilim ve seccadeler ile ayrı bir güzellik ve hususiyet kazandırılırdı. Selçuklu eserlerine çadır şeklinde yapılan kubbe onlara ayrı bir zerâfet ve ihtişam verirdi. Çadır şeklindeki kubbe türbelerde çok kullanılmıştır.

Bağdâd'da İmâm-ı a'zam Ebû Hanîfe'ye ve Necefde hazret-i Ali'nin makamına muhteşem türbe ve külliyelerin Sultan Melikşâh tarafından yapılması, Selçukluların Sahâbe-i kiram, Ehl-i beyt, âlim ve muhterem zâtlara hürmetlerindendir.

İsfahan ve Bağdâd'da rasathaneler kurularak, mîlâdî Gregorien sisteminden daha sağlam ve hassas olan Celâli Takvimi, Sultan Melikşâh'ın Celâleddîn lakabına nisbetle hazırlandı. İsfahan ve Bağdâd'da, büyük şehirler de dâhil ülkenin her tarafında şaheser vasıfta büyük ve muhteşem camiler yapıldı. Selçuklular zamanında iki bin kişinin namaz kılabilceği yirmi bin kişinin vâz dinliyebileceği kadar büyük camiler yapıldıysa da, bu muhteşem eserler bâtınîler ve Moğollar tarafından tahrip edilmiştir.

Kaynak: İslam Tarihi Ansiklopedisi